

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Dumma dig!”

En studie om hur förskolor arbetar med likabehandlingsplaner.

Författare:

Julia Brejnak

Camilla Eliasson

Mathilda Johansson

LAU 395

Handledare: Getahun Abraham

Examinator: Eva Myrberg

Rapportnummer: VT11-2910-204

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Dumma dig!" En studie om hur förskolor arbetar med likabehandlingsplaner.

Författare: Julia Brejnak, Camilla Eliasson & Mathilda Johansson

Termin och år: Vårterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Getahun Abraham

Examinator: Eva Myrberg

Rapportnummer: VT11-2910-204

Nyckelord: Likabehandlingsplan, konfliktlösning, uteslutning, socialt samspel

Sammanfattning

C-uppsats inom lärarutbildningen 15 hp, där vi tittat på tre förskolors likabehandlingsplaner och analyserat dem. Vi ville ta reda på hur förskolornas handlingsplaner såg ut och om de skilde sig ifrån varandra. Vi ville även se hur pedagogerna på förskolorna praktiskt arbetar med det som står i likabehandlingsplanerna tillsammans med barnen. Genom analys av dokument, intervjuer och observationer har vi försökt få en bild av hur det kan se ut i arbetet mot att motverka kränkningar och diskriminering.

Syfte

Vi vill få en ökad kunskap i hur likabehandlingsplanerna är uppbyggda, vad de grundas på och hur de genomförs på förskolan. Vi vill även bidra med kunskap och information åt läsaren.

Huvudfråga

I vår studie har vi ställt oss följande frågor:

Följer verksamheternas egna likabehandlingsplan de riktlinjer som skolverket har?

Arbetar pedagogerna medvetet med likabehandlingsplanen?

Hur ser det ut i praktiken i förhållande till likabehandlingsplanen på förskolan?

Metod och material

Vi har utgått ifrån de likabehandlingsplaner som förskolorna arbetat fram i början av verksamhetsåret. Därefter har vi gjort intervjuer med två pedagoger på varje förskola, samt observerat pedagogerna i arbetet med barnen.

Resultat

Resultatet visar att pedagogernas arbete med att motverka diskriminering och kränkningar inom förskolan utifrån likabehandlingsplanen brister i vissa delar. Vad vi även sett är att likabehandlingsplanerna skiljer sig ifrån varandra trots de riktlinjer skolverket har. De förskolor vi har valt arbetar inte medvetet med likabehandlingsplanen i sitt vardagliga arbete tillsammans med barnen. Inte heller såg vi att det som stod i dokumenten sattes i praktiken tillsammans med barnen.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Betydelse för läraryrket

Varje dag sker någon slags konflikt, uteslutning eller kränkning inom förskolans värld. Det är viktigt att pedagoger som arbetar inom förskolan är medvetna om detta och arbetar för att minska dem. Det är pedagogers uppgift att motverka all slags kränkning och arbeta för en god och trygg miljö för barnen i förskolan.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	4
Inledning.....	6
Syfte/ Frågeställning.....	7
Frågeställningar	7
Tidigare forskning	7
I Läroplan för förskolan 1998 (Utbildningsdepartementet) står följande:.....	7
Teorier	8
Metod	8
Insamling av data och loggbok.....	8
Observationer	8
Intervjuer	9
Urval och Avgränsningar	10
Etisk hänsyn	10
Begrepp	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Litteratur.....	11
Pågående arbete/Åtgärder.....	11
Samvaro.....	12
Makt och uteslutning	13
Vad är den Likabehandlingsplan? Och vad ska den innehålla?	14
Vision	14
Delaktighet och inflytande	14
Nulägesanalys eller kartläggning	15
Tydliga mål och konkreta åtgärder.....	15
Utvärdering.....	15
Kommunikation.....	15
Resultat.....	16
Förskola A	16
Likabehandlingsplan	16
Intervju 1 förskola A	17
Intervju 2 Förskola A	18

Observation Förskola A.....	19
Pedagogens roll i barnens konflikter	19
Pedagogerna agerande mot barnen.....	19
Arbetet kring likabehandlingsplanen.....	19
Vuxna relationer	19
Förskola B	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Likabehandlingsplan	20
Intervju	21
Observation	22
Arbetet kring likabehandlingsplanen.....	22
Pedagogens agerande mot barnen	22
Pedagogernas roll i barnens konflikter	22
Vuxna relationer	22
Förskola C	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Likabehandlingsplan	23
Intervjuer 1	23
Intervju 2	24
Observationer	24
Pedagogens roll i barnens konflikter.....	24
Pedagogens agerande mot barnen	24
Arbetet kring Likabehandlingsplanen	25
Vuxna relationer	25
Diskussion	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Följer verksamheternas egna likabehandlingsplan de riktlinjer som skolverket har?	25
Vi kommer nu att analysera samtliga förskolors egna likabehandlingsplaner och se om de följer riktlinjerna.	26
Arbetar pedagogerna medvetet med likabehandlingsplanen?	28
Hur ser det ut i praktiken i förhållande till likabehandlingsplanen på förskolan?.....	30
Didaktiska slutsatser.....	32
Fortsatt forskning	34
Referenslista	35
Böcker	35

Inledning

Vi är tre studenter som har läst lärarutbildningen på Göteborgs universitet. Vi har inriktat oss på barn i förskolan/ tidigare skolår. Under vår utbildning har vi under åren haft förutom teoretiska ämnen, verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Vi har alla tre haft vår VFU i olika kommuner.

I barns utveckling är samspelet mellan barn en viktig del. Barn bearbetar andras uppfattningar och jämför dem med sina egna. Barn som hamnar utanför en grupp får inte samma möjligheter att utveckla en jag- och dem- uppfattning (Lamer, 1991).

Under vår egen skoltid har vi upplevt mobbning på olika sätt och vi har alla erfarenheten av hur förskola och skola har brustit i att agera mot att stoppa detta. Vi tre har även under vår verksamhetsförlagda utbildning och tidigare vikarie arbete erfarenheten av att förskolor saknar ett medvetet arbete med värdegrunden och på ett pedagogiskt sätt arbetar med konflikter i barngruppen. Vi är därför intresserade av detta ämne och vi ser det som en viktig del i läraryrket. Arbetet med att motverka mobbing och kränkningar måste finnas som en naturlig del i vardagen.

Enligt Skollagen och Diskrimineringslagen kap14 ska en likabehandlingsplan finnas i varje skola och förskola. Den innebär att pedagogerna ska arbeta för att motverka diskriminering och kränkande handlingar och verka förebyggande. Detta arbete upplever vi saknas på många förskolor idag då pedagogerna vet att det finns en likabehandlingsplan men hur arbetet utförs är otydligt.

Vi ser även att det förekommer mobbning och konflikter i förskolan som inte blir uppmärksammade. I massmedia har vi sett hur skolor har blivit stämde på grund av att de inte handlar vid sådana tillfällen och vilka konsekvenser det har blivit för de utsatta.

I Läroplan för förskolan (*utbildningsdepartementet, 1998*) står det följande:

”En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan skall hålla levande i arbetet med barnen” (Lpfö 98 s.3).

Vår uppfattning är att barns värderingar och deras synsätt på omgivningen är någonting som etableras tidigt. Vi menar att arbetet med frågor kring konflikter och mobbning med barnen kan motverka fördomar och att barnen lär sig att se varje individ som unik. Att samtala med barnen om att alla är olika och har lika värde är ett arbete som ska finnas i det vardagliga arbetet. Vi anser att om vi pedagoger lägger en grund tillsammans med barnen kan det motverka hierarkier och mycket av de fördomar och den mobbning som verkar i dagens skolor kan minska.

I dagens samhälle diskuteras det mycket kring konflikter men frågan vi ställer oss är vad som egentligen görs i praktiken. Detta tror vi varierar i olika verksamheter och vi vill därför

uppmärksamma detta ämne. Hur ser arbetet kring konflikter ut? Vi är alla olika och ser därför olika också på vad som är en kränkning. I skolan/förskolan ska alla få samma förutsättningar utefter varje barns behov.

Syfte

Vårt syfte med denna undersökning är att bidra med vetenskap och att granska likabehandlingsplanerna. Vi vill även delge kunskap och information åt läsaren. Vi vill uppmärksamma att varje verksamhet ska ha en likabehandlingsplan som varje skola/förskola ska arbeta med utefter behov och som ett levande dokument i vardagen.

Frågeställningar

Vi har ställt oss följande frågor:

1. Följer verksamheternas egna likabehandlingsplan de riktlinjer som Skolverket har?
2. Arbetar pedagogerna medvetet med likabehandlingsplanen?
3. Hur ser det ut i praktiken i förhållande till likabehandlingsplanen på förskolan?

Tidigare forskning

Ett flertal forskare påvisar om hur barn integrerar med varandra och olika gruppkonstellationer. Det finns mycket litteratur om hur barn använder sig av uteslutningar samt hur barn medvetet använder sig av makt och statusroller. Vad vi har sett i tidigare forskning är att barn söker sig till olika grupper och finner sin identitet och tillhörighet genom att ingå i en samvaro. I tidigare forskning kan vi också läsa om vad som anses vara en kränkning och hur barn och vuxna påverkas av mobbning och diskriminering.

I Läroplan för förskolan Lpfö 98 står följande:

”Förskolan skall ta till vara och utveckla barnens förmåga till ansvarskänsla och social handlingsberedskap, så att solidaritet och tolerans tidigt grundläggs” (s 3)

”Verksamheten skall syfta till att barnens förmåga till empati och omtanke om andra utvecklas, liksom öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt (sida.4)

”Ett mål i förskolan är att varje enskilt barn utvecklar en öppenhet, respekt, solidaritet för varandra, samt ta hänsyn och kunna leva sig i andras människors situation” (s 7).

”Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar:

- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar,
- förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,
- sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen” (s 8)

Teorier

Vi utgår från ett sociokulturellt perspektiv där samspel och interaktion med andra är det mest centrala. Claesson (2007) beskriver att ett sociokulturellt perspektiv på lärande är när vi människor ingår och deltar i en social praktik. Kommunikation och interaktion är nyckeln till kunskap. I ett socialt samspel kan barn tillsammans utvecklas genom samtal samt lära sig att respektera varandra på ett positivt sätt.

Vygotskij påvisar också att imitation är betydelsefullt då barn försöker förstå varandra genom att göra likadant som sin kompis. Barnen vill känna samhörighet med sina kamrater och de yngre vill oftast göra som de äldre barnen, eftersom de ofta ses som förebilder (Williams, 2006).

Med detta synsätt ser vi att barn som blir utstötta och kränkta inte får samma möjlighet till utveckling som andra barn. Därför är det viktigt att pedagoger jobbar för att motverka kränkningar och aktivt arbetar med värdegrunden.

Vi utgår även ifrån konstruktivismen där det kompetenta barnet sätts i fokus och ses som en tänkande problemlösare som med rätt vägledning kan lösa sina egna konflikter (Johansson, 2003).

Metod

Vi har gjort en kvalitativ undersökning där vi använder oss av insamling av data så som tidigare forskning, studerat styrdokument, genomfört observationer och intervjuer med pedagoger. Stukat (2005) kallar det för metodtriangulering då forskaren väljer att kombinera observation, intervju och tidigare forskning.

Insamling av data och loggbok.

Esaiasson m. fl. beskriver sju ideal för forskning och där framställs att all forskning är ”teoretisk i betydelsen kumulativ” (Esaiasson m.fl.2007 s.18). Detta innebär att all forskning skall grundas på tidigare forskning och sedan utgå ifrån det för att ta fram nya resultat. Vi har genom bibliotek och internet sökt efter litteratur om detta ämne. Därefter har vi valt de böcker och texter som vi sett som relevanta. Texterna har vi delat upp mellan oss för att få fram relevant information så fort som möjligt och var och en av oss har fört anteckningar under läsningen för att dessa sedan ska sammanställas.

Skolverket har riktlinjer för hur en likabehandlingsplan ska se ut, dessa riktlinjer har vi tagit ut och använder oss av i analysen av förskolornas likabehandlingsplaner. Vi har även gått in på varje förskolas hemsida för att ta fram deras likabehandlingsplaner. Allt material blev sedan grunden för våra observationer och intervjuer. Under hela processen har vi fört loggbok över vad som har gjorts och när.

Observationer

Esaiasson m. fl. 2007 menar att ”forskning är empirisk i betydelsen att observationer av verkligheten faller avgörandet”(s.21). Detta vill säga att observationer är avgörande för att en utveckling i forskningen ska ske. Författarna betonar även vikten av att vara objektiv och

oberoende av resultatet för att göra korrekta observationer, då händelser kan uppfattas på olika sätt beroende på vad man har för uppfattning och inställning. Därför gick vi ut alla tre tillsammans när vi gjorde observationerna och intervjuerna. För att få en rätt uppfattning av hur det verkligen såg ut på förskolorna berättade vi inte för pedagogerna vad det var vi undersökte eftersom det skulle kunna påverka deras agerande. Vi ville genom observationerna få fram svar på frågeställningarna därför valde vi att titta på pedagogernas roll i barnens konflikter, pedagogernas agerande mot barnen, arbetet kring likabehandlingsplanen och vuxna relationer. Observationerna gjordes under en period på tre veckor då vi var på en förskola per vecka. Vi antecknade våra observationer med penna och papper.

Att inte berätta för dem man observerar vad man egentligen undersöker, att alltså använda sig av en dold observationsmetod har ett stort etiskt dilemma. Vetenskapsrådet (2002) uttrycker i ett av sina huvudkrav om *informationskravet*, som innebär att man talar om för dem man observerar vad man granskar. Även Stukat (2005) påvisar i sin metodbok om hur viktigt det är att de som berörs av studien ska informeras, och att man som forskare innan observationen ska redogöra för undersökningens syfte. Detta är någonting vi går emot då vi genomförde våra observationer utan att berätta för pedagogerna att vi granskade deras förhållningssätt i konflikter och deras arbete med likabehandlingsplanerna. Vi hävdar dock att vi var tvungna att se förbi detta krav för att få en så sann och riktig bild av pedagogernas arbete. Även om detta kan anses som etiskt fel. Vi anser ändå att vi inte utsätter någon av pedagogerna för direkt skada då vi i vår uppsats använder oss av fiktiva namn.

Intervjuer

Vi valde att använda oss av en mer ostrukturerade intervju, vilket innebär att intervjufrågorna ställs som situationen inbjuder till (Stukat, 2005). Syftet med denna intervjumetod är att få ut så fullständig information som möjligt, att intervjun blir som ett samtal där frågor som ”hur menar du nu?” och ”har jag förstått dig rätt att uppfattningen är...” osv. är vanliga frågor från den som intervjuar. Syftet med intervjun var att få svar på hur insatta pedagogerna är i likabehandlingsplanen. Vi ville få fram om de arbetar medvetet kring den, om de vet vad den är grundad på, och på vilket sett de använder sig av den.

Vi intervjuade två pedagoger från varje förskola. På varje förskola skulle en av intervjuerna vara med den pedagog som varit med och framställt likabehandlingsplanen och den andra intervjun med någon som inte hade varit med, om det fanns möjlighet till detta. Vi gick ut och intervjuade tillsammans för att sedan kunna samtala och diskutera det och se om vi uppfattade samtalen på samma sätt. Vi bestämde oss för att göra detta tillsammans också för att vårt egna synsätt med tidigare erfarenheter inte skulle speglas av i det vi såg.

Genom att vi alla var med och intervjuade hade någon en insikt, medan en annan hade utsikt över verksamheten. Den som har insikt i en förskola kan vara till exempel pedagogerna som ser det som händer inom barngruppen som inte en utomstående ser eller reflekterar över. Den som har utsikt över verksamheten till exempel en förälder, ser det som tas för givet av utomstående. Genom att förstå detta och reflektera kring det så kan man upptäcka flera lösningar och se verksamheten med andra glasögon (Gilje/Grimen, 1995).

Eftersom intervjun gjordes efter en veckas observation där pedagogerna var ovetande om vad vi undersökte förstår vi att intervjun blev en pressad situation för de intervjuade. Detta och det faktum att vi alla tre var med under intervjun skapade ett hinder för validiteten.

Urval och Avgränsningar

Urvalsunderlaget för vår studie är pedagoger som arbetar inom förskola. Vi har arbetat under tidsbegränsning och haft ett begränsat antal förskolor till vår förfogan, vilket leder till ett strategiskt urval. Vi har studerat tre förskolor och det är de förskolor som vi fått tillgång till vilket utgör ett "första bästa urval". Förskolorna har barn i åldrarna 1-5år, vi kommer dock inte lägga fokus på barnen i denna undersökning.

På grund av tidsbegränsningen genomförde vi observationerna under tre veckors tid. Vi ville se hur pedagogerna löste konflikter samt se hur arbetet kring likabehandlingsplanen pågick i verksamheten. Vi intervjuade två pedagoger på varje förskola och av dessa två skulle en av dem varit med och framställt likabehandlingsplanen. Alla förskolor ligger i mindre kommuner utanför Göteborg då det var dessa vi fick tillgång till.

Efter insamling av tidigare forskning, data och intervjuer samtalade vi tillsammans om detta och plockade ut mönster, likheter och skillnader i arbetet mellan barn och pedagoger. Vi jämförde förskolornas egna likabehandlingsplaner med de riktlinjer som skolverket har. Vi tittade också på likabehandlingsplanerna och jämförde vad som gjordes i praktiken i förhållande till dokumentet.

Etisk hänsyn

Vi har valt att använda oss av fiktiva namn, detta för att ingen ska kunna identifiera vilken förskola vi analyserat. Vi nämner inte heller några namn på de pedagoger vi intervjuat och observerat av etisk hänsyn.

Man kan diskutera om det är etiskt rätt att inte tala om för de man observerar vad man tänkt granska. För oss var det, precis som vi nämnt tidigare, viktigt att se förbi *informationskravet* eftersom vi tror att det hade påverkat vårt resultat. Vi ville ha en så sann bild som möjligt av hur pedagogerna dagligen arbetade med konflikter, därför valde vi att inte berätta vad vi observerade under de veckor vi var ute.

Under våra intervjuer var vi tre studenter som satt och intervjuade pedagogerna en och en. Det kan vara en ganska onaturlig och obehaglig känsla att sitta och bli ifrågasatt av tre personer när man ensam ska ge svar. Detta kanske hade kunnat skötas på ett annat sätt, men det är någonting vi tar med oss inför framtiden. Anledningen till att vi alla tre var med under intervjuerna var att vi alla ville få en så lika bild och uppfattning efter intervjun så att man kände att man hade tolkat svaren på samma sätt.

Litteratur

Pågående arbete/Åtgärder

Lindell & Hartikainen (2001) menar att förskolor/skolor idag är skyldiga till att ha handlingsprogram och åtgärder för kränkningar och mobbning. Dessa program ska vara förebyggande och man följer ett visst program. Det som är viktigt att tänka på är att ha dessa olika program som en bas men man måste kunna gå ifrån dessa och göra det som är bäst för de inblandade. Vidare menar de att en av lärarens viktiga uppgifter är att informera inblandade om den konflikten som pågår. Att ge konkreta uppgifter ökar ens profession och stärker värdegrundsarbetet för en själv och skolan i helhet.

Jordan (2006) påvisar tekniker för att lösa konflikter. Han beskriver konflikten som en dragkamp mellan parterna för att få sin vilja igenom. Jordan menar att man istället ska försöka få igång ett givande och lärande samtal där fokus ska läggas på konstruktiv problemlösning. I det samtalet ska man även se till vilka önskningar parterna har och vilka möjliga konsekvenser man bör ta hänsyn till. Han menar att när man har starka känslor, tyckande och obehagskänslor saknas det som behövs för att kunna lösa en konflikt på ett gynnsamt sätt. Det är därför det är viktigt att låta de starka känslorna lugna sig innan man kan ta tag i arbetet med konfliktlösningen. Lindell & Hartikainen (2001) påpekar värdegrunden och att det är förskolan/skolans kärna och att det är vår uppgift som pedagog att förankra detta tillsammans med barnen, föräldrar etc. Hur vi pedagoger förhåller oss till varandra och vårt beteende spelar stor roll för verksamhetens atmosfär.

Lindell & Hartikainen (2001) menar att det är viktigt att förstå mobbning, samt att människor kan bli mobbade. Detta innebär inte att man accepterar det men genom att få en förståelse kan arbetet ske därefter. De påpekar att "inte fokusera så mycket på orsakerna utan att söka efter förståelse, mening och funktion" (s 145). Många professionella konflikthanterare menar att man kan lösa alla konflikter. Detta görs genom att ett villkor uppfylls, nämligen att båda parter vill lösa konflikten. Det stora problemet är dock att i många konflikter vill inte båda parterna mötas och samarbeta för att tillsammans komma fram till en lösning (Jordan, 2006). Både Jordan och Lindell & Hartikainen menar alltså att man måste acceptera vad som hänt och hitta viljan att arbeta för en lösning.

I en föreläsning med Öhman (110314) beskrivs vikten av att kartlägga vilka lekkamrater barnen har på förskolan, hon beskrev även om de sociala hierarkier som existerar i en barngrupp. Genom att göra en analys av vilka lekkonstellationer som finns bland barnen kan man analysera samspelsmönstret och upptäcka eventuella kränkningar där vissa barn inte får vara med. I sin bok (2008) anser hon att som pedagog ha förmågan att se och agera på kränkningar är en fördel i ett pedagogiskt arbete. Det är också viktigt att förhindra negativa värderingar som gör att vissa barn utesluts ur lek. Uppmuntran till positiva värderingar bidrar till ett inkluderande klimat. Öhman poängterade också i sin föreläsning (110314) av att låta barnen lösa sina konflikter själva. Hon beskrev vikten av det är för dem att få öva på problemlösning, förhandla och kompromissa.

Öhman menar (110314) att vi som pedagoger många gånger nöjer oss med att barnen bara säger ordet ”förlåt”. De behöver egentligen inte mena det, eller förstå innebörden, men vi pedagoger arbetar inte vidare med konflikten utan är nöjda när barnen bitt om ursäkt. Öhman menar att barnen måste förstå vad som hände i en konflikt och att arbeta med de känslor som uppstod.

Juul & Jensen (2003) anser att pedagoger och föräldrar har ett ansvar för barnens tillvaro. Det är därför viktigt att förskolan sätter bra grunder i också förebyggande syfte till att förskolans kvalitet. Öhman (2008) påvisar att det är en del i arbetet att titta på samspelet i barngruppen och inte se till att ”alla får vara med” bara och tänka att det fungerar, utan genom att vara med barnen och se olika konstellationer kan vi bidra till att uteslutningar förebyggs. Vidare påpekar Öhman (2008) hur betydelsefullt det är för pedagogerna att ha ett pågående arbete hela tiden gällande relationer till varandra. Genom det får verksamheten en ökad inkludering och mindre diskriminering.

Som pedagog är det viktigt att reflektera och granska sig själva för att kunna sätta sig in i ett barnperspektiv. Som vuxen tar vi ofta saker för givet och intar en vuxenroll. Att reflektera över sin egen människosyn och vilka teorier vi som pedagoger arbetar efter är en del av arbetet att tänka över då pedagogerna på så sätt kan utveckla sig själva och deras ledarskap. (Öhman, 2008). Vidare beskriver Öhman om hur positivt det är att samtala med varandra i arbetslaget då pedagogerna kan utveckla ett lärandeklimat där deras etiska medvetenhet skapar bra relationer. Genom att påvisa och diskutera barns rättigheter bidrar det till ett tydligare arbete kring t. ex kränkningar och vad verksamheten står i den frågan. Dessutom påpekar Öhman om hur rollen som en pedagogisk ledare spelar in då vi hela tiden ska vara aktivt närvarande i arbetet med gällande konflikter, arbete med självkänsla och integritet.

Anledningen till att barn inte talar om de blir mobbade/kränkta kan vara att de saknar tillit till vuxenvärlden. Ofta vill barnen undanhålla information till vuxna. De tror inte att vi klarar av att sätta stopp för det som händer. Detta att lägga en norm på arbetsplatsen att man inte accepterar någon form av våld och att man ger barnen signaler och är tydliga med att det är något vi sätter stopp för Lindell & Hartikainen (2001) .

Samvaro

Johansson (2001) påvisar pedagogernas ansvar i verksamheten då de ska se till att ha strukturer och riktlinjer som hanteras så att inte barn avstår från sina rättigheter. Johansson menar även att barn lär sig etik och moral genom att samspela med varandra, denna utveckling sker inte enskilt. Lamer (1991) påvisar också om hur viktigt samspelet mellan barn är för deras utveckling. Hon menar att barn genom samspel bearbetar skillnaden mellan egna och andras uppfattningar. Barn som inte får vara med får alltså inte samma möjlighet att utveckla en jag- och dem- uppfattning. De får alltså inte samma förutsättningar att få med sig de sociala koder som samhället kräver.

Johansson (2001) menar att barns moral tilltar ur sociala erfarenheter som de stöter ihop med och är delaktiga i redan från födseln med föräldrar och vänner. Hon menar att barns etik ökar ur relationer. Lund (2004) beskriver värdet i vänskap och dess innebörd för oss människor. Hon menar att betydelsen av att tillhöra ett sammanhang och att vi skapar vår identitet

tillsammans med andra människor. Det är därför vi är beroende av varandra och vilken respons man får av sin omgivning.

Människan söker och har alltid behov av att tillhöra en grupp. Det är en del av vår egen identitet. Mobbning och kränkningar är oftast ett grupp beteende då man antingen är aktiv eller passiv Lindell & Hartikainen (2001). Vidare beskriver Juul & Jensen (2003) gruppen och dess relationer som en central punkt. Samarbetet spelar stor roll där tillit och förståelse mellan parter är en grund. Detta speglar sig i den enskildes identitet. Sommer (2005) beskriver samvarokompetens. Bland barn krävs sociala färdigheter för att delta som samarbete och spelregler. Vidare menar han att populära barn visar mer drag av självständighet och initiativ till lek.

Sommer (2005) påvisar vad barn använder sig av för strategier för att delta i en grupp. Sociala förmågor är grunden men barnet måste också kunna avläsa de "koder" som behövs för att integrera med gruppen. Sommer beskriver det "kompetenta barnet" vid flera tillfällen då han menar att barnet behåller sina egna intentioner men anpassar sig efter andra i leken. Om barnet inte kan läsa av koderna hamnar det mestadels utanför det sociala. Öhman (2008) påvisar om barns samvaro i vardagen och hur det hela tiden värderar och involverar varandra i olika relationer. Hon använder sig av uttrycket "hissa och dissa" då hon menar att barn hela tiden ger varandra bekräftelse och uppmuntrar varandra samtidigt som de lika mycket kränker och avfärdar varandra. Vidare menar Öhman (2008) att detta påverkar barnens självkänsla och hur gruppens sociala klimat präglas efter detta.

Sommer (2005) refererar till Shulman (1993) som menar att "familjens, förskolans och skolans uppgift är att utveckla barnets samvarokompetens i förhållandet mellan sig själv och andra skapa en optimal balans mellan social samhörighet och individualitet i barnets utveckling"(s. 136). Juul & Jensen (2003) påvisar att det är alltid den vuxnas ansvar till de konsekvenser som blir när man samspekar med ett barn. De är de vuxnas skyldighet att se till att kvaliteten på samspelet tillsammans med barnen är givande. Barn kan ha idéer och önskemål om förändring men inte ta ansvar.

Williams (2006) menar att barngruppen är en viktig del i det pedagogiska arbetet då de ser och lär av varandra. De vuxna reflekterar inte över samma saker som barnen då man intar olika perspektiv. Däremot kan vi genom samspel och kommunikation mötas och förstå varandra på ett bättre sätt.

Makt och uteslutning

Mobbning handlar alltid om våld i olika former. Ofta handlar det om att ha makt. Det är något som är ett grundläggande behov hos varje individ som varje människa behöver för att påverka sin livssituation men det är vanmakten som är farlig. När man genom våld och kränkningar tar makt kan vara ett sätt för vissa att hantera sin sociala verklighet. Det kan ofta bli en vana hos vissa och inte ha någon direkt orsak Lindell & Hartikainen (2001). Även Johansson (1999) påstår att "barnens relationer har hierarkiska inslag" (s. 241). Hon anser att barn är medvetna om att de i leken har olika roller och olika placeringar. Hon menar också att alla förhållanden är påverkade av makt, och värdet av makten beror på hur den används. Hon påvisar också att makt är högt värderat av barn och påverkar deras etiska förhållningssätt. Barn skapar

hierarkiska strukturer och använder makt både för att stödja varandra men också för att främja sig själva.

Löfdahl (2004) menar att barn med hög status ägnar mycket tid och kraft till att behålla den makt och den position de har skaffat sig. De strävar även efter att upprätthålla den makt de har över de barnen med lägre status. Hon menar att barnen använder sig av avvissning av lekkamrater för att bistå med sin position i leken. Löfdahl påpekar också om barns insikter och förståelse. Hon menar att barn är väl medvetna om begrepp kring statusförhållanden och roller.

Johansson (2001) anser att det föreligger maktstrukturer mellan de yngsta barnen på förskolan. Strukturerna för makt ser olika ut och det finns de strukturer som innebär att vissa barn ger upp sina rättigheter. Det är pedagogens skyldighet att se till att denna sorts strukturer hanteras så att detta inte sker. Johansson påvisar också att lärandet av etik och moral sker kollektivt bland barn och inte enskilt. Vidare beskriver även Löfdahl (2007) hur sociologen Cosaro ser på kamratkultur. Han menar att barn befinner sig tillsammans på förskolan varje dag under en längre period. De barn som går i förskolan lär sig saker tillsammans samt ”sociala statuspositioner”, vilket innebär att barnen vet vem man får leka med och vem som bestämmer etc.

Löfdahl (2007) menar även att barn ofta efterliknar det vuxna i deras egen lek. Barn leker ofta vuxna som bestämmer över barnen och prövar då sin makt genom att spela ut och dramatisera den karaktär barnet låtsas vara.

Vad är den Likabehandlingsplan? Och vad ska den innehålla?

Likabehandlingsplanen regleras utifrån två regelverk, det är 1. Diskrimineringslagen och 2. Kap 14 i skollagen. Här skrivs om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn. Enligt denna lag ska huvudmännen för de verksamheter som styrs av skollagen se till att det finns en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet. Planens syfte är att barn ska ha lika rättigheter oavsett kön, etiskt tillhörighet, religion, eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling.

På Skolverkets hemsida anges hur en likabehandlingsplan bör se ut. De första riktlinjerna beskriver den övergripande strukturen för en likabehandlingsplan. Vi kommer nedan redovisa dessa riktlinjer.

Vision

Där skrivs det först om att ha en tydlig vision. En tydlig formulering där man redogör för skolans/förskolans ställningstagande i en fråga. Denna vision kan sedan brytas ned i ett antal konkreta och mätbara mål.

Delaktighet och inflytande

Huvudmännen för verksamheten har det formella ansvaret för att det hela tiden pågår ett främjandearbete enligt likabehandlingslagens avsikter. Det är viktigt att involvera barnen i

arbetet att ta fram en likabehandlingsplan. Att barnen görs delaktiga, de kan t.ex. ingå i antimobbningssteam eller ha uppdrag som kamratstödjare. Även att följa upp och se över verksamhetens plan.

Nulägesanalys eller kartläggning

Arbetet med att motverka diskriminering och annan kränkande behandling måste utgå ifrån de lokala förutsättningarna och behoven. Därför är det viktigt att varje verksamheten granskar sig själva och ser över vad man har för behov. Detta kan göras genom en så kallad nulägesanalys eller kartläggning där man tydliggör hur verksamheten ser ut. Detta ger sedan underlag för att kunna formulera mål och att kunna formulera åtgärder som behöver sättas in.

Tydliga mål och konkreta åtgärder

I likabehandlingsplanen ska det tydligt stå vilka åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Även hur man ska arbeta för att förebygga och förhindra trakasserier, ska skrivas in i den årliga likabehandlingsplanen. Det ska också framgå hur verksamheten specifikt skall främja likabehandling och förebygga trakasserier och diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder.

Lagen anger även att likabehandlingsplanen ska syfta till att förebygga och förhindra annan kränkande behandling, sådan behandling som inte har samband med någon av de skyddande diskrimineringsgrunderna. Det poängteras även hur viktigt det är att skolans förebyggande arbete är långsiktigt och integreras i det dagliga arbetet i verksamheten. Man framhäver och understryker hur viktigt det är att det finns ett tydligt ställningstagande från ledningens sida, och att ansvaret är tydligt fördelat. Det ska framgå av planen vilka åtgärder som påbörjas eller genomförs under året. Det är viktigt att ange vem eller vilka som är ansvariga för åtgärdernas genomförande och uppföljning. Det bör framgå i verksamhetens budget vilka resurser som kan användas för likabehandlingsarbetet. Planen ska ange ansvarsfördelning inom olika områden och rutiner för akuta åtgärder.

Utvärdering

Likabehandlingsplanen ska vara ett levande dokument i det dagliga arbetet tillsammans med barnen. Den ska årligen följas upp och utvärderas. Därefter ska nya målsättningar och åtgärder formuleras. Resultatet av denna utvärdering bör beaktas vid framställningen av nästa års likabehandlingsplan.

Kommunikation

Personal, elever och föräldrar ska få den information som finns om barn- och elevskyddslagen och om verksamhetens likabehandlingsplan. Detta eftersom det är viktigt att arbetet med likabehandlingsplanen är någonting som anställda, barn och föräldrar är insatta i. En kommunikationsplan för hur detta arbete bör utformas bör stå med i likabehandlingsplanen så att detta verkligen sker. Även för att alla ska ta ansvar för sin del av arbetet. När verksamheten ska sätta igång med arbetet med åtgärdsplanerna ska de anställda att få ett särskilt ansvar. Huvudmannen, dvs. rektorn ansvarar för att dessa personer har tillräckliga kunskaper för att kunna utföra sina arbetsuppgifter och att de får den utbildning som krävs.

Resultat

Efter insamling av data, intervjuer och observationer har vi sammanställt det vi har fått fram och redovisar nedan varje förskola för sig. Alla förskolor ligger i mindre kommuner utanför Göteborg där barnen är i åldrarna 1-5 år.

Analys

Likabehandlingsplan Förskola A

Inledningsvis tar förskolan ett tydligt ställningstagande där man påvisar att **ALLA** inom enheten ska känna sig välkomna, trygga, få uppleva gemenskap och bli respekterade. Den refererar tydligt till både skollag och diskrimineringslagen och reder ut begrepp som kränkande behandling och diskriminering. Dessutom kopplar man till Läroplan för förskola 98 och skriver vilka skyldigheter och rättigheter förskolan har.

Likabehandlingsplanen på Förskola A börjar med att ta upp det förebyggande arbete som bedrivs. Man skriver bland annat om att man på varje avdelningsmöte diskuterar barnens välmående och om det dagliga värdegrundsarbete som hela tiden pågår i barngruppen. Förskolan har både arbetsenhetsråd och enhetsråd där föräldrar är involverade i arbetet och kan komma med åsikter och synpunkter. Vidare skrivs om trivselfrågor som ställs till barnen inför utvecklingssamtalen. Till varje metod står tydligt vem det är som är ansvarig för de olika metoderna.

I det praktiska arbetet med barnen kan vi i läsa att alla vuxna på förskolan är medvetna om att de ska vara goda förebilder för barnen. Att aldrig tillåta kränkande kommentarer eller handlingar. Man skriver om att vara observant på barnens konflikter och att vara med och stötta dem till att bli vänner, men man poängterar dock att det är viktigt att barnen får öva på att lösa sina egna konflikter. Alla inom förskolan ska bemöta, bekräfta och stärka barnens positiva sidor för att höja deras självkänsla, vilket de skriver motverkar kränkande behandling. De skriver om pedagogernas närvaro både inne och ute för att kunna se samspelet mellan barnen. Avslutningsvis skrivs om metoder som barnmassage och hur viktig beröring är för barns välmående. De skriver även att de använder sig av barnlitteratur som t.ex. Pricken och Grodan som båda två är barnböcker som påvisar utanförskap genom en saga.. De använder sig av sociogram för att kartlägga vilka barn som leker med vem. Det står även att det är förbjudet att dela ut inbjudningskort till kalas på förskolan om inte alla barn på avdelningen är bjudna.

För att upptäcka, utreda och analysera konflikter och trivseln på förskolan arbetar de med lite olika metoder som t.ex. intervjuer, samtal, observationer m.m.

Likabehandlingsplanen på Förskola A skriver om akuta kränkningar och hur man ska gå vidare med detta. Stor vikt läggs vid samtalen med och mellan de olika parterna. Man vill låta den som blev kränkt få ge uttryck för de känslor som uppstod i situationen, även samtala med den som kränkte för att skapa förståelse för hur den andra känner det. Vid kränkningar sker alltid ett samtal med all berörd personal och samtal med vårdnadshavare.

Vid upprepade kränkningar samtalas det inom arbetslaget, därefter kontaktas vårdnadshavare. Personalen gör en analys för att få en helhetsbild över situationen. Vid behov upprättas även ett åtgärdsprogram för båda parter. Medverkande vid upprättandet av ett åtgärdsprogram kan vara personal från elevhälsoteamet.

Likabehandlingsplanen på Förskola A skriver om kränkning från vuxen till barn. Så fort personal upptäcker en kränkning ifrån en vuxen till barn ska personalen påtala det olämpliga som hänt. Därefter ska personalansvarig rektor informeras och utreda det som hänt.

Avdelningspersonalen gör kontinuerligt uppföljning och utvärdering av vidtagna åtgärder. Man utgår ifrån ett antal frågor som arbetslaget sedan diskuterar för att se hur man ligger till i arbetet.

Likabehandlingsplanen på Förskola A avslutas med att ta upp kompetensutvecklingen och hur viktigt det är att personal får den kunskap de behöver för att kunna göra ett bra arbete tillsammans med barnen. Det är rektors ansvar, denne ska även se till att alla nyanställda blir förtrogna med planen. Fortbildningsansvarig pedagog ska lyfta fram passande litteratur samt föreläsningar för att öka kunskapen inom arbetet.

I slutet av varje verksamhetsår sker en genomgång av likabehandlingsplanen, det sker även utvärdering där man kollar över om det är någonting som behöver revideras.

Intervju 1 Förskola A

Vi träffade en pedagog ifrån förskola A som varit med och tagit fram Likabehandlingsplanen och sitter med i den så kallade trygghetsgruppen. Hon berättade för oss att likabehandlingsplanen var som ett levande dokument som någonstans alltid skulle vara med i allt man gör tillsammans med barnen. På förskolan har man satt upp handlingsplanen på väggen för att hela tiden ha den som en påminnelse var fokus ska läggas hos alla som jobbar inom förskolan. Man vill inte att dokumentet bara ska sättas in i en pärm, utan vara ständigt aktuellt.

På vår fråga om hur vi konkret kan se att likabehandlingsplanen sätts i praktiken med barnen var det svårt att få förklaringar hur pedagogerna faktiskt arbetade. Hon vi intervjuade blev till en början lite fnissig och sa att verkligheten kanske ibland ser annorlunda ut än vad som skrivs i dokumenten. Vi försökte utveckla frågan och ställde vidare frågor om vi kunde se praktiska ”övningar”, eller skapade ting som man gjort tillsammans med barnen i arbetet med värdegrund och likabehandlingsplanen. Fortfarande var pedagogen vi intervjuade tveksam och osäker och gav oss inga konkreta svar. När vi sedan gav förslag på att vi t.ex. vi sett ”kompissolar”, bestämda platser vid måltiden osv. inne på avdelningen höll pedagogen med om att detta var saker de på förskolan arbetade med. Efter det poängterade hon att fokus på förskolan var att personalen hela tiden försökte vara närvarande och nära barnen för att kunna undvika kränkningar ”innan det händer”. Att hjälpa barnen att lösa konflikter innan något barn hamnar utanför. Hon menade att det var det viktigaste och mest konkreta arbetet de jobbade med på förskolan.

När vi frågade pedagogen om de använder sig av litteratur för att ta fram och utveckla Likabehandlingsplanen fick vi svaret nej. I deras dokument kan vi dock läsa att de använder sig av Margareta Öhmans "Hissad och dissad". Och för barnen böcker som "Pricken" och "Grodan". Men detta var ingenting hon nämnde i intervjun.

I intervjun framgick tydligt att stor fokus läggs på kränkningar ifrån pedagog mot barn. Att detta är någonting pedagogerna blivit mer medvetna om och tänker mer på sen dess att detta skrevs in i likabehandlingsplanen. Pedagogen påpekade dock hur svårt det är att säga till sin kollega att man uppfattar att dennes förhållningssätt och bemötande gentemot barnen är kränkande. Även dilemmat hur relationen kollegorna emellan blir efter att man gjort en anmälan till rektor, då det är ett krav ifrån rektor som står med i likabehandlingsplanen.

Pedagogen pratade även om hur trivsselfrågorna man ställer till barnen kopplat till utvecklingssamtalen ger en grund och ett kartläggande kopplat till Likabehandlingsplanen. "Man får som ett kvitto på det man gör" uttryckte pedagogen. Hon belyste hur viktiga barns upplevelser är, och att man som pedagog även måste lyssna till vad barnen har att säga.

Tillsist ställde vi frågan om hur hon tycker förskolan ligger till i arbetet med Likabehandlingsplanen. Till svar fick vi att hon tycker de gör ett bra arbete, men att man alltid kan bli bättre, och att man aldrig ska vara nöjd. Att värdegrundsfrågor är det viktigaste vi har att arbeta med i förskolan och att man alltid ska vilja bli bättre.

Intervju 2 Förskola A

Den andra pedagogen vi träffade hade inte suttit med i arbetet med att ta fram likabehandlingsplanen. Vi började, precis som i den andra intervjun, att ställa frågan hur vi praktiskt kunde se att de arbetade med likabehandlingsplanen tillsammans med barnen. Pedagogen ursäktade sig och sa att hon inte var så insatt i dokumentet eftersom hon haft mycket annat att vara ansvarig för. Hon svarade efter lite tveksamhet att det viktigaste arbetet är att vara närvarande. Hon sa att pedagogerna alltid försöker vara där barnen är så att de uppmärksammar eventuella konflikter. Vi efterfrågade då om man kunde se någonting praktiskt de skapat tillsammans med barnen i arbetet med värdegrunden. Vi fick då svaret att hon inte kunde komma på något som de gjort. Vi påtalade, som vi gjorde i förra intervjun, att vi sett kompisolar och bestämda platser. Då fick vi till svar att "aha, det är så ni menar". "Då jobbar vi ju med lite drama med barnen för att få dem att se konflikter ur ett annat perspektiv och så". "Jag fattade inte att det var så ni menade".

Vidare frågade vi om det fanns någon litteratur som de använder sig av i arbetet med likabehandlingsplanen. Till svar fick vi att det var ingenting hon visste om eftersom hon inte tagit fram likabehandlingsplanen och att vi fick fråga dem som tagit fram den.

Tillsist frågade vi hur hon tyckte att de på förskolan arbetade med likabehandlingsplanen. Till svar fick vi att hon tyckte att de arbetade bra med likabehandling och att de är aktiva i sitt arbete med värdegrunden tillsammans med barnen.

Observation Förskola A

Pedagogens roll i barnens konflikter

På förskola A skiljer sig förhållningssättet i hur man väljer att både se och stötta i barnens konflikter. Vi kunde se och höra att de pratade och diskuterade kring det förhållningssätt och metoder de ska arbeta med. Vad vi uppmärksammande var att pedagogerna var mycket engagerade i början av dagen efter morgonens samling och jobbade aktivt med att få igång en bra lek. Efter att barnen kommit igång med leken lämnades de ganska ensamma. Efter ett tag kunde konflikter uppstå mellan barnen, och då visste pedagogerna inte vad som hänt i konflikten eftersom de inte varit där. Några pedagoger var väldigt måna om att försöka förstå vad som orsakat konflikten, och att tillsammans med barnen reda ut den. Någon pedagog kom in i rummet och sa kommentarer som ”man får inte bråka och slåss, sluta med det!!”, och gick därefter ut och fortsatte med annat.

Pedagogerna agerande mot barnen

Vad vi kunde se under tiden vi var ute på Förskola A var att pedagogerna hade ett någorlunda genomtänkt förhållningssätt emot barnen. De flesta pedagoger var intresserade av barnens lek och försökte sätta sig in i vad de gjorde. Tonen till barnen var mestadels mjuk och varm, och man försökte tala ganska svagt för att få en lugn stämning. Vi uppmärksammade dock att många av pedagogerna vid stressiga situationer själva höjde rösten och kunde ha en kortare och ”hårdare” ton åt barnen. Tålmodet och den lugna atmosfär som kunde finnas vid andra tillfällen var då som bortblåst. Pedagogerna agerade vid dessa tillfällen inte lika engagerat i barnens konflikter och frågade inte var som var orsaken utan pratade till barnen att man inte får slåss och att man ska vara snäll emot varandra.

Arbetet kring likabehandlingsplanen

På förskola A satt likabehandlingsplanen uppe på väggen på förskolan för att alltid påminna sig själva om det arbete de tillsammans ska utföra. Och som vi nämnt ovan diskuterade pedagogerna vid ett tillfälle kring det praktiska arbetet med barnen, kopplat till likabehandlingsplanen. Vi kunde se inslag i var som står i handlingsplanen i det vardagliga arbetet t.ex. att de använde sig av bestämda platser vid måltider, promenadkompisar och lekgrupper. På många sätt arbetade de förebyggande och försöker få en trygg och homogen barngrupp genom att vara med och påverka hur och i vilka konstellationer barnen lekte.

Vuxna relationer

De vuxna hade en god relation till varandra och uppträdde respektfullt emot varandra inför barnen. I stressade situationer kunde vi dock ana att det låg lite irritation i luften och att pedagogerna valde att himla med ögonen, eller ”snäsa” till varandra istället för att prata ut om det man uppfattade som en irritation.

Relationen mellan pedagog och förälder uppfattade vi som god. I mötet i hallen var pedagogerna mycket trevliga och bemötte föräldern och barnet på ett proffsigt sätt. Vi uppmärksammade dock vid två tillfällen att pedagogerna pratade illa om både ett barn och dess föräldrar när dessa hade lämnat förskolan för dagen.

Likabehandlingsplan Förskola B

Till skillnad ifrån Förskola A så har inte Förskola B en egen likabehandlingsplan. Man arbetar med en likabehandlingsplan som tagits fram till hela enheten, som vänder sig till tre F-5 skolor och fyra förskolor.

Likabehandlingsplanen på Förskolan B tar inledningsvis upp syftet med handlingsplanen. Det skrivs tydligt ut att planen ska motverka och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Man skriver om enhetens gemensamma värdegrund och att alla ska arbeta för att motverka mobbning. Man skriver bland annat ”vi har som uppgift i skolan att förmedla grundläggande värden såsom alla människors lika värde, människolivets okränkbarhet, jämställdhet mellan män och kvinnor, individens frihet och integritet och solidaritet med svaga och utsatta” men refererar till skolans uppdrag och de lagar som styrker arbetet med Likabehandlingsplaner.

Därefter reder man ut olika begrepp och definitioner på ord som kränkande behandling och diskriminering. Man refererar tydligt till lagar och redogör för hur enheten ser på kränkningar. Vidare redogör man för enhetens mål att arbeta efter där trygghet, god arbetsmiljö och diskriminering är det centrala. På Förskola B skriver man om vikten av barnens förståelse och kunskap om diskriminering och kränkande behandling som grunden för att förebygga detta. Man lägger alltså stor vikt vid att arbeta med kunskapen. Man poängterar även samtalen som en viktig del, och att vi vuxna alltid ska vara goda förebilder.

Vidare skriver man om att pedagogerna på det första föräldramötet varje termin tar upp likabehandlingsplanen och berättar om den för föräldrarna. På enheten har man ett trygghetsteam som består av rektor och pedagoger, dessa arbetar fram den årliga planen. Efter att planen är klar ska den redogöras för all personal inom enheten.

I likabehandlingsplanen skriver man om att det är viktigt att vuxna är närvarande och syns, därför använder personal västar ute när de rastvaktar. Man använder sig även av tillsammansdagar och faddersystem, EQ-övningar, kompisamtal, lek, massage, gruppaktiviteter osv.

Man använder sig av bestämda platser vid t.ex. matsituationer för att undvika kommentarer som ”jag vill inte sitta bredvid dig..”. Man får inte heller dela ut inbjudningskort till kalas om inte hela barngruppen är bjuden.

Man arbetar med arbetsenhetsråd där både föräldrarepresentanter och pedagoger träffas för att diskutera. På detta sätt får föräldrarna påverka och vara mer delaktiga i det dagliga arbetet. På utvecklingssamtalen pratar ansvarspedagog även med enskild förälder om hela barnets situation. På förskolan genomförs även barnintervjuer för att få in insikt i hur barnet uppfattar sin vardag på förskolan.

Pedagogerna använder sig av barnintervjuer och samtalar vardagligt med barnen om trivseln. På utvecklingssamtalen utgår man ifrån dessa för att kartlägga barnens välmående.

I likabehandlingsplanen på Förskola B skrivs om hur viktigt det är att efter en konflikt så snart som möjligt ha ett samtal med alla parter som är berörda. Man diskuterar vad det är som har hänt och hur man kan gå vidare. Därefter kommer man överens om framtida förhållningssätt till varandra. Detta dokumenteras även skriftligt, därefter kontaktas föräldrar.

Om kränkningarna fortsätter informeras föräldrarna igen och trygghetsteamet kopplas in. Därefter samlas man återigen med alla berörda parter, barn, föräldrar och samtalar. Detta dokumenteras enligt deras dokumentationsmallar. Därefter sker en uppföljning inom en vecka och sen även kontinuerligt tills mobbningen upphör. Ett åtgärdsprogram upprättas för den kränkande och eventuellt för det kränkta barnet. Om kränkningarna därefter fortsätter görs en anmälan till sociala myndigheter.

Avslutningsvis skriver Förskola B:s likabehandlingsplan om kränkningar och hur man ska gå tillväga vid olika situationer. Man börjar skriva om när ett barn uppmärksammar en kränkning eller när ett barn upplever sig ha blivit kränkt. När detta sker ska barnet ta kontakt med den närmsta pedagog som är ute på gården, sin ansvarspedagog, kamratstödjure eller en pedagog i Trygghetsteamet. Den som uppmärksammat kränkningen kan också göra en anonym anmälan. Detta kan ske skriftligt via en brevlåda utanför rektorsexpeditionen eller i klassens klassrådslåda. Man skriver även om när en förälder uppmärksammar en kränkande behandling. Då ska föräldrarna kontakta sitt barns ansvarspedagog eller någon pedagog i Trygghetsteamet. Därefter arbetar skolan vidare med det som inträffat.

När en vuxen kränker ett barn ska rektorn kontaktas av den som uppmärksammat kränkningen eller av det barn som upplever sig ha blivit kränkt. Därefter kontaktar rektor föräldrarna till det kränkta barnet. Rektor beslutar om åtgärder och kontaktar vid behov verksamhetschef, dvs. den som inom kommunen ansvarar för utbildning och lärande.

Intervju Förskola B

På förskola B fick vi inte möjlighet att göra någon intervju eftersom det inte fanns någon som var ansvarig för arbetet kring likabehandlingsplanen. Personalen på respektive avdelningar var inte insatta i likabehandlingsplanen. Pedagogerna visste att de fanns en men hade inget levande arbete i verksamheten dagligen kring den. Personalen visste inte vem som var med och utformade likabehandlingsplanen och de hade heller ingen representant från förskolan utan bara ifrån skolan i samma enhet. Pedagogerna på förskolan hade ingen stående punkt på avdelningsmötena att samtala kring likabehandlingsplanen. I samtal med rektorn blev vi hänvisade till en tidigare rektor inom skolans enhet som hon trodde arbetade med likabehandlingsplanen men vi fick inte kontakt med personen ifråga. Vi valde att ringa till Skolverket för att se vad det finns för bestämmelser när det gäller likabehandlingsplaner. Vi visste sen tidigare att det var ett krav då vi kunnat läsa att [...] det ska finnas en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet (http://www.skolverket.se/content/1/c4/65/63/Riktlinjer_BESK.pdf). I samtal med en person på Skolverket fick vi till svar att man kan "komma undan" genom att säga att man går under enhetens likabehandlingsplan, men att man egentligen ska ha en egen och anpassad till sin verksamhet.

Observation Förskola B

Arbetet kring likabehandlingsplanen

Likabehandlingsplanen fanns inte synligt någonstans på avdelningarna och fanns inte heller i någon av pärmarna som fanns till hands för personalen. Arbeten med värdegrunden ur ett barnperspektiv kunde vi inte se under den tid vi befann oss på förskolan. Vi kunde inte heller se att det fanns något uppsatt på väggarna som handlade om arbete kring värdegrunden. Vi kunde se att det fanns barnlitteratur på avdelningen som handlade om att t.ex. vara en bra kompis, men det var inget som pedagogerna läste under vår observationstid.

Pedagogens agerande mot barnen

Bemötandet mot barnen på förskolan var respektfullt och vänligt. Pedagogerna pratade med barnen på deras nivå och lyssnade på vad de hade att säga. De gav barnen tid och utrymme till att uttrycka sig och lyssnade till vad alla hade att säga innan de tillsammans samtalade till olika lösningar. Alla pedagoger som arbetade på förskola B hade ett liknande sätt att hantera konflikter då de sällan höjde rösten till barnen utan försökte samtala på deras nivå.

Pedagogernas roll i barnens konflikter

Klimatet i barngruppen var bra på så vis att det inte fanns några större konflikter mer än de vardagliga som finns i den dagliga verksamheten. Pedagogerna vägledde barnen till att lösa sina egna konflikter och ingrep vid behov då barnen inte kunde lösa det själva. Pedagogerna var mestadels stöttepelare i en konflikt som uppstod mellan barnen. Barnen fick oftast försöka lösa konflikten själva genom att samtala kring händelsen dock framkom pedagogernas egna värderingar om vad som var rätt och fel ofta i ett samtal kring en konflikt.

Vuxna relationer

Personalen talade till varandra om barnen och barngruppen när barnen fanns i närheten. Vid ett flertal tillfällen diskuterade en av pedagogerna sina egna värderingar kring olika ämnen som t. ex att personen i fråga ställer sig negativt till bl.a. homosexualitet.

Pedagogerna hade en god relation mot varandra då de behandlade varandra på ett respektfullt sätt. Dock kunde de prata och ha åsikter bakom varandras ryggar. Detta förekom inte framför barnen utan de vuxna emellan. Stämningen personalen emellan var inte alltid den bästa utan kunde ibland vara lite tryckt på så vis att pedagogerna gav varandra korta svar och vara något irriterade på att bli ifrågasatta av varandra.

Pedagogernas roll mot föräldrarna var respektfullt och vänligt. Mötet i hallen var tillmötesgående och pedagogerna satte sig vid lämning av barnen oftast på barnens nivå och välkomnade barnet innan de vände sig mot den vuxna. Vid hämtning lyfte pedagogerna ofta positiva saker som hänt under dagen och talade om vad eller vem barnet t.ex. har lekt med. Vissa föräldrar fick ett trevligare bemötande en andra då det framkom en form av kompisrelation. Med dessa föräldrar kunde det vid något tillfälle diskuteras privata saker i hallen när barnen var i närheten.

Likabehandlingsplan Förskola C

Likabehandlingsplanen på förskola C har de valt att kalla ”Plan mot diskriminering och kränkande behandling”. Den inleds med en beskrivning av skollagen (1985:1100) och Diskrimineringslagens (2009:576) bestämmelser om likabehandlingsplaner i förskoleverksamheter. Den fortsätter att beskriva människors möten och deras grundläggande värderingar. De uttrycker vikten av att samtala om värderingar i vardagen och i konfliktlösningssituationer. De lyfter även pedagogens roll som förebild och att hur pedagogerna är mot varandra påverkar hur barnen är mot varandra

Därefter räknar de upp punkter för hur de arbetar för att främja likabehandling på förskolan. Som avslutning för dessa punkter trycker de på hur betydelsefulla vi vuxna är för att barnen ska få lära sig viktiga värden.

Sedan redogör de punkter för ett förebyggande arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling på förskolan.

Vidare tar de upp föräldrabemötandet och hur viktigt det är att man bemöter föräldrarna på rätt sätt och hur de pratar med och om barnet inför föräldrarna för att barnet ska känna sig respekterat. Förståelse och respekt tas upp som huvudsakerna i föräldrakontakten. Detta fortsätter i ett stycke som talar om föräldrarnas roll i att förmedla värderingar till sina barn.

Fortsättningsvis tar de upp det åtgärdande arbetet och att upptäckandet är första steget till förändring. De beskriver att alla fall utreds och åtgärdas och även hur en dialog kan se ut i en konfliktsituation.

Vidare arbete är att rektor och föräldrar informeras om situationen. Rektor och pedagog har gemensamt ansvar för att dokumentation genomförs och att uppföljning sker med berörda parter. Vid behov kontaktas stödenheten eller annan instans. Pågående utredning eller åtgärder skall inte diskuteras med barn eller föräldrar som inte är berörda av kränkningarna. Offentlighets- och sekretesslagen skall följas.

Likabehandlingsplanen tar upp den vuxnas förhållande till barnet och hur man hanterar situationen om en vuxen kränker ett barn. Åtgärder som ska göras omgående vid upptäckt är att samtala med den vuxna och hänvisa till diskrimineringslagen samt kontakta rektorn. Rektor ansvarar för en utredning, åtgärd, dokumentation och uppföljning av kränkningen. Vid behov kontaktar rektor överordnad chef, stöd team eller anmäler till myndighet. Dokumentationen beskrivs som nödvändig för åtgärder och uppföljning. Det är även en rättsäkerhetsfråga eftersom den berörda personal, barn och vårdnadshavare ska ha möjlighet till insyn.

Slutligen framställer de vilka styrdokument som styrker likbehandlingsplanen så som diskrimineringslagen och Lpfö98. De redogör även förklaringar för vissa begrepp.

Intervju 1 Förskola C

Vi träffade en av pedagogerna som varit med och framställt likabehandlingsplanen för förskola C. Hon är även skyddsombud och facklig representant och är på så vis insatt i verksamheten från flera håll.

När vi började samtalet var hon lite osäker på vad det stod i dokumentet och tog fram det och läste igenom det samtidigt som vi pratade. När hon skummat igenom det sa hon att det som stod i dokumentet följdes utan att de tänkte på att det stod där. Hon menade att värderingarna och målen som stod i dokumentet låg som grund för verksamheten och sker automatiskt. Hon påpekade ändå att det saknades kunskap i arbetslaget om dokumentet. Hon sa att hon tyckte att det skulle vara bra om utdrag ur dokumentet fanns på väggarna så att pedagogerna kunde påminnas och alltid ha ett aktivt reflekterande kring det.

När vi frågade om vilken litteratur som låg till grund för deras likabehandlingsplan svarade hon lite osäkert: "Det är väl skollagen och barnkonventionen" sedan började hon läsa ytterligare i dokumentet då hon igen med en säkrare ton sa " Ja, skollagen och barnkonventionen.

Pedagogen påpekar att dokumentet i sig inte används som det borde i arbetslaget men hon menar ändå att de arbetar utifrån det omedvetet på grund av deras arbete kring värdegrunden.

Intervju 2 Förskola C

Den andra intervjun gjorde vi med en barnskötare som samtidigt som hon arbetade, utbildade sig till förskollärare. Vi började med att prata om hur de arbetar med likabehandlingsplanen på förskolan. Då svarade barnskötaren att de var dåliga på att arbeta med den överhuvud taget. Hon menade att många pedagoger säkert inte ens visste var likabehandlingsplanen fanns och vad den innehöll. Hon sa även att enda anledningen till att hon visste något om den var pga att hon studerar nu. Då blev vår följdfråga vad hon visste om likabehandlingsplanen, då fick vi svaret: "Hjälp vilken jobbig fråga, jag kan inte svara på den nu". Mer kunde inte barnskötaren säga om likabehandlingsplanen och vi avslutade intervjun där.

Observationer Förskola C

Pedagogens roll i barnens konflikter.

På denna förskola hade de ett pågående arbete med värdegrunden. De talade med barnen och hade olika övningar om hur man är en bra vän, detta dokumenteras och sattes upp på väggarna så barnen kunde se. Vid konfliktsituationer skiljer det sig markant mellan pedagogerna hur de hanterade saken. Några pedagoger agerade vägledande för att barnen på egen hand ska kommunicera och lösa konflikter. Andra pedagoger tog en stor roll i att lösa konflikten åt barnen och gjorde det genom att berätta för dem hur de ska göra och vad som är rätt och fel. En pedagog var helt passiv och gick undan när konflikter uppstod.

Det fanns en pågående konflikt på förskolan där en flicka var utpekad av pedagogerna som roten till problemet. Vi observerade att flickan styrde över de andra barnen och hotade dem med olika saker för att få dem att göra som hon ville. Hon stötte även ut vissa barn så att de inte fick vara med i leken. Pedagogerna pratade mycket om att detta var ett problem och att de behövde göra något. Men under veckoplaneringen togs inte problemet upp och inga åtgärder infördes.

Pedagogens agerande mot barnen

Pedagogerna på förskolan arbetade mycket med att barnen skulle ha inflytande i verksamheten och att uppmuntra, lyssna på och respektera dem. Pedagogerna lät ofta barnen

planera dagens aktiviteter och samlingar. Detta arbetsätt såg vi tydligt bland flera av pedagogerna medan några av pedagogerna uttryckte kritik till det arbetssättet. En pedagog speciellt arbetade på ett sätt som skiljde sig från de andra. Denna över medelålders barnskötare talade ofta nedlåtande mot barnen genom att säga saker som: ”vad du tycker är inte intressant” och ”Gud vad ni är lata”. Hon pratade även högt om barnen till andra pedagoger när barnen var närvarande. Hon sa saker som att ett visst barns beteende inte är normalt och antydde på att barnet hade ADHD (vilket är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning) för att detta fanns i barnets släkt. Barnskötarens beteende har ifrågasatts av en vikarie men vikarien blev inte tagen på allvar då barnskötarens beteende blev försvarat av andra pedagogerna som menade att barnen inte tog illa vid sig av hennes kommentarer.

Arbetet kring likabehandlingsplanen

Likabehandlingsplanen fanns inte uppsatt någonstans på förskolan och de samtalade aldrig om den. Inte heller vid diskussionerna kring den pågående konflikten mellan barnen nämndes vilka riktlinjer likabehandlingsplanen tog upp för en sådan situation. De arbetade dock medvetet med värdegrunden och det satt mycket arbeten på väggar som visade hur de arbetade med barnen om hur man är en bra kompis. I det dagliga arbetet fångade pedagogerna ofta tillfällen då de pratade med barnen om hur olika kulturer, familjer och så vidare kan se ut.

Vuxna relationer

Pedagogernas bemötande mot föräldrarna var respektfullt och de välkomnades alltid på ett trevligt sätt och fick kort information om hur dagen hade sett ut. Sådan information satt även uppe på väggarna så föräldrar kunde se varje vecka som gick. Pedagogernas sätt emot varandra var däremot inte alltid trevligt. Det smånabbades och skitsnack hörde till vardagen. En ny manlig förskollärare som hade ett långtidsvikariat var i ständig konflikt med alla andra pedagoger då han ofta gick ifrån barngruppen och pratade i telefon och ofta också avvek från förskolan för att uträtta privata ärenden. Detta hade dock tagits upp med rektorn och de hade haft flera samtal om hur de skulle lösa problemet. Pratat mellan de andra pedagogerna om denna förskollärare fortsatte dock i barnens närhet.

Tolkning

Följer verksamheternas egna likabehandlingsplan de riktlinjer som skolverket har?

Skolverket har tydliga riktlinjer för hur en likabehandlingsplan ska se ut. Som vi har redovisat i litteraturgenomgången beskriver Lindell & Hartikainen (2001) i sin bok att förskolor/skolor idag är skyldiga till att ha handlingsprogram och åtgärder för kränkningar och mobbning. Programmen ska följa riktlinjerna och fungera som en bas i arbete och användas i förebyggande syfte. Vidare menar de att en av lärarens grundläggande uppgifter är att informera inblandade om den pågående konflikten. Att ge konkreta uppgifter ökar ens profession och stärker värdegrundsarbetet för en själv och skolan i helhet.

Vi kommer nu att analysera samtliga förskolors egna likabehandlingsplaner och se om de följer riktlinjerna.

Första riktlinjen talar om att man ska ha en vision med verksamheten. Förskolorna A och B beskriver i likabehandlingsplanerna om sin vision där de redogör för sina ställningstaganden och mål. Detta står inte med i likabehandlingsplanen för förskola C.

Andra riktlinjen är delaktighet och inflytande. Förskola A och B tar upp på ett flertal ställen där barn och föräldrar är delaktiga och har inflytande i hur likabehandlingsplanen ska se ut. På arbetsenhetsrådet på förskola A diskuteras likabehandlingsplanen tillsammans med föräldrar och pedagoger innan det slutliga resultatet. Förskola A intervjuar även barnen om deras trivsel och utgår från detta när de sätter upp mål för likabehandlingsplanen. Förskola C berättar om föräldrarnas roll i att förmedla viktiga värden till barnen föräldrarna blir också på föräldramöten informerade om likabehandlingsplanen men de redogör inte för att föräldrar eller barn är delaktiga i att framställa likabehandlingsplanen.

Tredje riktlinjen är att man ska ha med en nulägesanalys och kartläggning. Alla förskolor har en kartläggning för arbetet kring likabehandlingsplanen men endast A och B redogör för någon typ av nulägesanalys.

Fjärde riktlinjen är att man har tydliga mål och konkreta åtgärder. Förskola A och B har tydliga mål och konkreta åtgärder. Förskola C har övergripande mål och åtgärder men inget konkret som förskola A och B.

Femte riktlinjen är utvärdering. Alla tre förskolor utvärderar likabehandlingsplanen årligen.

Sjätte riktlinjen är Kommunikation. Detta är något som samtliga förskolor har då likabehandlingsplanen finns tillgänglig på varje förskolas hemsida och att alla tre redovisar likabehandlingsplanen på föräldramöten.

Förskola A och B redogör i början av sin likabehandlingsplan om sina mål och visioner och hur de strävar efter ett arbete med barnen där alla ska känna sig välkomna och respekterade i verksamheten. Detta menar vi är en viktig del i dokumentet att öppna med då det är ett offentligt dokument som ska delas med personal och de anhöriga till barnen som ska gå på förskolan. Det ger en första inblick i vilka delar förskolan tycker är viktigt samt vad de strävar efter. En fungerande verksamhet är en stor del i det dagliga arbetet men att barnet är tryggt och respekterad av personal och kamrater är grundläggande för barnets välmående på förskolan.

Vi kan inte se att Förskola C har ett ställningstagande i tydliga mål om vad som är viktigt för barnets trygghet i just den förskolan. Deras likabehandlingsplan är mer övergripande då de resonerar om möten mellan olika människor och deras värderingar. Vi menar att detta är bra att ta upp men det kan vara lite opersonligt och visar inga tydliga riktlinjer på vad Förskola C arbetar kring för att skapa trygghet i barngruppen

Att arbeta med mål och visioner i en förskola menar vi är att visa på att förskolan gör ett bra arbete och är där för barnen och ger dem vägledning och en grund att stå på då de är trygga i sig själva och med pedagoger och kamrater på förskolan. Om förskolan strävar efter ett bättre arbete och ser sin egen verksamhet kan de tydligare arbeta med de problemen som finns. Om förskolan har en övergripande vision som Förskola C tänker vi att det är svårt att se den egnas verksamhets behov och vad de själva behöver arbeta med.

Sommer (2005) refererar till Shulman (1993) som säger att ”familjens, förskolans och skolans uppgift är att utveckla barnets samvarokompetens i förhållandet mellan själv och andra skapa en optimal balans mellan social samhörighet och individualitet i barnets utveckling”(s. 136). Juul & Jensen (2003) anser att den vuxnas ansvar till samspelet med barnen och dess konsekvenser. De är de vuxnas skyldighet att se till att samspelet med barnen fungerar bra och är utvecklande. Barn kan ha idéer och önskemål om förändring men inte ta ansvar.

Förskola A diskuterar i sin likabehandlingsplan huvudsakligen hur viktig delaktighet från föräldrar och barn är när man tar fram en likabehandlingsplan. Föräldrarna och barnen är med och påverkar hur likabehandlingsplanen ska se ut och vad de anser är angeläget för trivseln och tryggheten på förskolan. Vi menar att detta är positivt då alla parter får vara delaktiga i att utforma likabehandlingsplanen då vid en konflikt har pedagogerna och föräldrarna en grund att stå på som de tillsammans har framställt. Om inte berörda parter har varit inblandade i framställningen blir det lätt att vid en konflikt att det ligger på personalens ansvar vilket till stor del det gör men det är dock svårare att ha föräldrarna bakom sig i ett känsligt läge. Lindell & Hartikainen (2001) anser att värdegrunden är viktig och central i förskolan/skolans arbete. Det är personalens skyldighet att sammanbinda detta tillsammans med barnen, föräldrar etc. hur vi pedagoger förhåller oss till varandra och vårt handlingssätt spelar stor roll för hur klimatet i verksamheten ser ut.

I likabehandlingsplanen på Förskola C nämns inte föräldrarnas inflytande i innehållet men de blir informerade under t. e x föräldramöten. Deras likabehandlingsplan trycker mer på att föräldrarna ska vara med och förmedla bra värden till barnen. Detta anser vi är en stor del i hur vi fostrar och lägger grund till våra barns värderingar i framtiden men vi menar också att det kan vara svårt att veta vad som förmedlas till barnet i hemmiljö. Alla har vi olika bakgrunder och värderingar från vår uppväxt och det är oftast det föräldrar etc. förmedlar vidare, i allmänhet omedvetet. Vid en konfliktsituation på skolan där inte föräldrar och barn har varit med och påverkat innehållet i likabehandlingsplanen så ser vi att det kan uppstå vissa meningsskillnader då den bara följer förskolans grundläggande värderingar.

Juul & Jensen (2003) påpekar pedagogernas och föräldrarnas ansvar för barnens vistelse i förskolan/skolan . Ett förebyggande arbete där förskolan arbetar med bra grunder är viktigt också i förebyggande syfte till att öka kvaliteten på förskolan. Öhman (2008) påvisar att det är en del i arbetet att titta på samspelet i barngruppen och se till att alla inkluderas i leken och se till att det fungerar dagligen i verksamheten. Vidare anser Öhman (2008) hur väsentligt det är för pedagogerna att ha ett pågående arbete hela tiden gällande relationer till varandra. Detta bidrar till ökad inkludering och mindre diskriminering i verksamheten.

En nulägesrapport ser vi som relevant att ha med i likabehandlingsplanen där verksamheten kan se vad deras arbete idag och vad som kan förbättras. Vi kan inte se att Förskola C har en nulägesrapport vilket vi menar kan vara viktigt att ha med. Dokumentation om konflikthantering kanske görs av personal men det var inget som framgick under våra observationer och intervjuer. Eftersom likabehandlingsplanen är ett dokument som verksamheten ska luta sig mot när det sker konflikter ser vi det som högt relevant att ha med en nulägesrapport där läsaren kan läsa sig till hur det ser ut i verksamheten i dagsläget samt att föräldrar etc. kan vara med och påverka vad som kan förbättras. Vid en konflikt är det svårt för förskolan att visa på vad de har arbetat med om det inte finns en redovisning och hur det ser ut inom verksamheten.

Mål och visioner är bra för att driva verksamheten framåt men det är grundläggande att visa på ett arbete att förskolan strävar efter dessa mål. Detta går hand i hand med den fjärde riktlinjen där Förskola A och B har tydliga och konkreta mål om hur de löser en konflikt samt hur arbetet ser ut. Förskola C har mer övergripande mål vilket kan vara svårt vid en konfliktsituation då arbetet kring hur de löser en konflikt kan vara lite otydligt. Det är svårt att tyda vilka riktlinjer som följs och hur de går till väga. I en föreläsning med Öhman (110314) påpekade hon om kartläggning av barnen på förskolan, vilka lekkamrater barnen har samt vilka konstellationer som finns i barngruppen. Genom att göra en analys över vilka lekkonstellationer som finns bland barnen kan man analysera samspelsmönstret och upptäcka eventuella kränkningar där vissa barn inte får vara med. I sin bok (2008) menar hon att det är med fördel i det pedagogiska arbetet kunna besitta förmågan att se och agera på kränkningar. Vidare påpekar hon om vikten att förhindra negativa värderingar som gör att vissa barn utesluts ur lek.

På något sätt informeras inblandade parter i likabehandlingsplanen på alla tre förskolor och det är också ett öppet dokument som var och en kan läsa på Internet eller begära att få ta del av. Som alla dokument ser allas verksamheter olika ut men en del följer ungefär likadana riktlinjer och mål. Det vi har sett då vi läst Förskola C likabehandlingsplan är att den är mer övergripande vilket vi ser som en nackdel då det inte klart och tydligt framkommer vad just den förskolan har för mål, visioner och värderingar i deras eget arbete. Vi anser att Förskola A och B följer skolverkets riktlinjer gällande hur en likabehandling ska se ut och utformas där alla inblandade parter är med. Förskola C uppfyller inte dessa riktlinjer fullt ut.

Arbetar pedagogerna medvetet med likabehandlingsplanen?

Hur arbetet med likabehandlingsplanerna såg ut på de tre förskolorna skilde sig ifrån varandra. Vi kommer nu att redogöra och visa på likheter och olikheter förskolorna emellan. På Förskola A sa båda pedagogerna att de tyckte att de arbetade aktivt med likabehandlingsplanen. Dock sa pedagogen som tagit fram den att de alltid kunde bli bättre och såg brister i sitt arbete. Den andra pedagogen var nöjd med arbetet de utförde tillsammans med barnen. När vi var ute och observerade på Förskola A kunde vi se att likabehandlingsplanen satt upp på väggen precis som pedagogerna nämnt i intervjun. Någon gång hörde vi dem även diskutera den och koppla ihop sina didaktiska val med dokumentet. Vi uppmärksammade ändå att det fanns brister i hur pedagogerna medvetet använde

likabehandlingsplanen utnyttjade vad de faktiskt bestämt tillsammans i hur de ville arbeta med barnen. Detta bl.a. i de praktiska delarna som den litteratur de beskrev att de arbetade med i likabehandlingsplanen. Vi såg t.ex. inte någon av de barnböcker som de nämnt om i dokumentet.

I både intervjuerna och i dokumentet kunde vi läsa att likabehandlingsplanen och barnens välmående stod som återkommande punkt på avdelningens möten en gång i veckan. Tyvärr hade vi inte möjlighet att delta på något möte vilket är synd. Vi hade önskat att vi kunnat vara med för att se hur denna diskussion gick till.

På Förskola B hade verksamheten inte en egen likabehandlingsplan, utan valde att gå under hela enhetens handlingsplan. Precis som skolverket belyser finns det stora fördelar med att ha en egen handlingsplan då man kan anpassa och forma den så att det utgår ifrån den verksamhet som den ska vända sig till. I likabehandlingsplanen på förskola B skrivs t.ex. om rastvakter, kamratstödjare osv. Detta är bra tankar, men de vänder sig till skolan och de äldre barnen. Vi anser inte att likabehandlingsplanen på förskola B var anpassad och framtagen ur ett förskoleperspektiv utan att skolans verksamhet var den verksamhet som fick ta störst plats i dokumentet.

När vi frågade pedagogerna på förskola B om deras likabehandlingsplan visste de inte vart den fanns. Det var inte heller någon som idag arbetade på förskolan som varit med och tagit fram den. Efter efterlysningar på förskolan och ibland pedagogerna hittade de likabehandlingsplanen som en fil på enhetens hemsida. De hittade dock inre den som något utskrivet dokument på förskolan.

Under observationerna på förskola B såg vi, precis som vi nämnt i resultatet, att pedagogerna arbetade respektfullt och vänligt mot barnen. De var närvarande och aktiva i arbetet att stötta barnen i deras lek. Genom uppmuntran till positiva tankar och inställningen till omgivningen gynnar ett inkluderande klimat (Öhman, 2008). Pedagogerna på förskolan pratade ofta till barnen i positiva termer när barnet var en ”bra kompis”. I sin föreläsning (110314) pratade Öhman även om att låta barnen lösa sina konflikter själva. Hon belyste hur nyttigt och lärorikt det är för barnen att försöka hitta en lösning till det problem de mött på i samspel med sina kompisar. Detta var någonting vi såg på Förskola B. Pedagogerna var närvarande och stöttade barnen vid behov. Vi såg dock inget praktiskt, skapande arbete med värdegrunden.

På förskola C fanns inte likabehandlingsplanen uppsatt på väggen, men den fanns som utskrivet dokument i en av pärmarna på avdelningen. Under hela tiden vi var ute och observerade kunde vi inte höra någon av pedagogerna prata om likabehandlingsplanen. I första intervjun tillsammans med en av pedagogerna på förskolan sa hon att det kanske skulle vara bra att ha dokumentet utskrivet så att man påminner sig själv om det arbetet. Hon menade att de gjorde ett bra arbete och kopplade ihop deras uppdrag från styrdokument och barnkonventionen till det praktiska arbetet. Hon menade även att de var positiva förebilder. I den andra intervjun på samma förskola menade den andra pedagogen att förskolan inte var duktiga i arbetet med likabehandlingsplanen. På vår fråga vad deras likabehandlingsplan innehåller fick vi dock inget svar ifrån pedagogen. Under vår observation på förskola C såg vi

många exempel på hur man skapat olika ting tillsammans med barnen som hade med värdegrunden att göra. På samlingar pratade de även om hur man är en bra kompis osv.

Vi kommer nu att diskutera de olika förskolorna och ställa oss frågan vilken av förskolorna som är mest medvetna kring arbetet med likabehandlingsplanen. Vi kommer även att koppla ihop våra slutsatser till den litteratur som finns kring frågan.

Enligt oss är det Förskola A som har den på pappret starkaste likabehandlingsplanen. Någon gång under vår observation hörde vi dem koppla ihop sina didaktiska beslut med dokumentet. Förskola B har också en enligt oss en bra likabehandlingsplan, men eftersom den inte är anpassad efter verksamheten så ser vi många brister i den. På frågan om de medvetet arbetar kring sin likabehandlingsplan är svaret nej. Detta eftersom de inte visste vad som stod i den eller vart den fanns. En likabehandlingsplan ska vara ett levande dokument, tyvärr var det inget vi såg på förskola B. Förskola C anser vi har den likabehandlingsplan som är svagast, men utefter våra observationer såg vi att arbetet kring värdegrunden tillsammans med barnen på Förskola C var ett grundläggande arbete i verksamheten.

Vad vi kunnat utläsa av de analyser vi gjort av dokument, intervjuer och observationer är att ingen av förskolorna medvetet arbetar med och utifrån likabehandlingsplanen. Alla förskolor har en likabehandlingsplan men ingen använder den som ett hjälpmedel för att motverka diskriminering och kränkningar. Många gånger använder de sig av inslag ifrån likabehandlingsplanen, men detta görs omedvetet och man kopplar inte de didaktiska man gör med barnen till dokumentet. Lund (2004) påvisar betydelsen av att tillhöra ett sammanhang och att vi skapar vår identitet tillsammans med andra människor. Det är därför vi är beroende av varandra och vilken respons man får av sin omgivning. Att vara en del i gruppen och att känna samhörighet på förskolan är någonting likabehandlingsplanen står för.

Hur ser det ut i praktiken i förhållande till likabehandlingsplanen på förskolan?

Något som vi under observationerna sett som gemensamt för de tre förskolorna är att de inte arbetar medvetet med likabehandlingsplanerna. Förskola A har ett klart och tydligt dokument där hela arbetslaget, föräldrar och barn har fått vara delaktiga i framställningen. Deras likabehandlingsplan innefattar tydliga mål och arbetssätt för att uppnå målen. I praktiken ser vi inte lika tydligt detta arbete på förskola A. De har utdrag från likabehandlingsplanen uppsatt på väggen och de pratar om den ibland men ett arbete med dokumentet i barngruppen såg vi inte under vår observation. Pedagogerna är dock alltid närvarande och aktiva i barngruppen då de leker och stöttar barnen i deras konflikter utan att rakt av lösa konflikterna. Detta styrker det konstruktivistiska teorin där det kompetenta barnet ses som en tänkande problemlösare som kan lösa sina egna konflikter med rätt vägledning (Johansson, 2003).

Förskola B arbetar inte alls efter deras likabehandlingsplan då de inte vet något om den eller vart den finns och ingen av pedagogerna har varit med och framställt den. Under våra observationer kunde vi se att pedagogerna på Förskola B arbetade aktivt i barngruppen och barnen fick inflytande i verksamheten. Vi såg dock inte något praktiskt arbete med

värdegrunden och det fanns ingenting sådant på väggarna. De arbetade inte heller mot diskriminering och påvisade inte olika levnadsätt för barnen då en av pedagogerna uttryckte förakt mot homosexuella. Öhman berättar i sin föreläsning (110314) om hur viktigt det är att förhindra negativa värderingar och uppmuntran till positiva värderingar vilket bidrar till ett inkluderande klimat.

Förskola C arbetar mycket med värdegrunden och pratar med barnen om människors olikheter, vilket är ett stort inslag i deras likabehandlingsplan. Likabehandlingsplanen för förskola C har inte konkreta mål eller övningar så den följs omedvetet genom att de är överens om vilka värden de vill förmedla. I likabehandlingsplanen för förskola C står det mycket om hur pedagogerna är och ska vara förebilder för barnen och vikten av att de vuxna förmedlar goda värderingar. I praktiken är detta inte lika självklart då pedagogerna ofta pratar illa om varandra inför barnen. De uppmuntrar barnen att vara ärliga och goda vänner medan de själva bråkar och pratar illa om varandra inför barnen och på så vis är de inte goda förebilder. Konflikterna i arbetslaget är svåra då alla pedagoger inte är villiga att samarbeta för att lösa konflikterna, detta menar Jordan (2006) är en av de vanligaste orsakerna till att konflikter inte blir lösta.

Dokumentet på förskola C beskriver att pedagoger inte får kränka barn och de tar upp åtgärder som omedelbart ska göras då någon annan personal upptäcker att en pedagog kränker ett barn. Detta följer inte Förskola C då en av pedagogerna upprepat har ett kränkande beteende mot barnen och ingen pedagog ingriper. De säger inte till pedagogerna som är kränkande och informerar inte heller rektorn. Lindell & Hartikainen (2001) menar att de som genom kränkningar tar makt inte alltid är medvetna om det utan det kan vara ett sätt för vissa att hantera sin sociala verklighet. Det kan ofta bli en vana hos dessa och inte ha någon direkt orsak. Detta tyder på att pedagogerna skulle kunna göra stor skillnad genom att bara påpeka för pedagogerna i fråga att hennes beteende är kränkande. Då hon kanske inte ens är medveten om sitt beteende kan hon på så vis bli uppmärksam på det för att sedan kunna förändras. Genom att de övriga pedagogerna inte gör något alls, händer inte något och den kränkande pedagogerna fortsätter sitt negativa beteende. Som pedagog har man dock alltid ett eget ansvar i att reflektera över sig själva (Öhman, 2008) menar att en bra pedagog alltid bör reflektera över sin egen människosyn och vilka teorier den arbetar efter.

En anledning till att barn inte talar om att de blir mobbade/kränkta kan vara att de saknar tillit till vuxenvärlden. De tror inte heller på vår förmåga att stoppa problemet. Det är därför viktigt att man tydligt visar på att man inte accepterar någon form av våld och att man ger barnen signaler och är tydliga med att det är något vi sätter stopp för Lindell & Hartikainen (2001). Detta är också en brist på Förskola C där ett barn utövar makt och kränkningar över andra barn och pedagogerna agerar inte. Människan söker och har alltid behov av att tillhöra en grupp. Det är en del av vår egen identitet. Mobbning och kränkningar är oftast ett grupp-beteende då man antingen är aktiv eller passiv Lindell & Hartikainen (2001). Om man då inte sätter stopp för mobbing kan fler och fler barn bli delaktiga som mobbare eller mobbingoffer.

Som vi tydligt kan se finns det brister i hur alla förskolor arbetar med likabehandlingsplanen. Ingen har ett aktivt praktiskt arbete då likabehandlingsplanerna ligger till grund. Förskola A var mest påläst och medveten om likabehandlingsplanen och hade den uppsatt på förskolan men det praktiska arbetet saknades vilket pedagogerna var medvetna. Förskola C var den förskola som arbetade mest med värdegrunden och hade praktiska övningar med barnen. Förskola A och C arbetar på ett liknande sett då de vägleder barnen i deras konflikter för att de i stor utsträckning ska kunna lösa konflikterna själva. Detta uppmuntrar Öhman(110314) då hon beskrev hur viktigt det är för barn att få öva på problemlösning, förhandla och kompromissa.

Förskola C hade dock stora konflikter i arbetslaget som de inte kunde dölja inför barnen och ett stort problem då en av pedagogerna var kränkande mot barnen och inget gjordes åt detta. Förskola B som inte hade någon delaktighet i framställningen av likabehandlingsplanen och inte heller någon kunskap om den plan som fanns hade en ännu större brist när det kom till diskriminering, då en av pedagogerna uttryckte fientlighet emot homosexuella tog denna pedagog ett ställningstagande emot vad hela likabehandlingsplanen står för.

Diskussion

Vi kommer nu att redogöra för de tankar som växt hos oss under arbetets gång. När vi nu analyserat och granskat hur andra pedagoger och förskolor arbetar med likabehandlingsplaner och kränkningar har bilden hur vi vill arbeta blivit starkare.

Det första vi reflekterat över är hur viktig kunskapen och vetskapen om hur kränkningar och konflikter fungerar är för att pedagoger ska kunna göra ett bra jobb. Jordan (2006) påvisar tekniker för att lösa konflikter där han beskriver konflikten som en dragkamp mellan parterna för att få sin vilja igenom. Jordan menar att det viktigaste är att lägga fokus på konstruktiv problemlösning genom samtal. I samtalet bör man se till vilka önsningar parterna har och vilka möjliga konsekvenser man bör ta hänsyn till. Han menar att när man har starka känslor, tyckande och obehagskänslor saknas det som behövs för att kunna lösa en konflikt på ett gynnsamt sätt. Det är därför det är viktigt att låta de starka känslorna lunga sig innan man kan ta tag i arbetet med konfliktlösningen. Vi menar att kunskapen om hur människan fungerar är viktig för att kunna agera på ett proffsigt sätt tillsammans med barnen i t.ex. en kränkande situation eller konflikt. Därför är det viktigt att pedagoger som arbetar inom förskolan får den utbildning som behövs. Även Lindell & Hartikainen (2001) anser att det är viktigt att förstå mobbning, samt att människor kan bli mobbade. Detta innebär inte att man accepterar det, men genom att få en förståelse kan arbetet ske därefter vilket stärker vårt påstående.

Öhman påstod i sin föreläsning (110314) att vi som pedagoger många gånger nöjer oss med att barnen bara säger ordet ”förlåt”. De behöver egentligen inte mena det, eller förstå innebörden, men vi pedagoger arbetar inte vidare med konflikten utan är nöjda när barnen bitt om ursäkt. Öhman menar att barnen måste förstå vad som hände i en konflikt och att arbeta med de känslor som uppstod. Vi känner alla tre att detta påstående faktiskt stämmer utifrån det vi sett ifrån vår tid på olika förskolor. Vi tror att man som pedagog många gånger inte ”hinner” eller ”tar sig tid” till att gå till botten med en konflikt. Utan, precis som Öhman

påstår, nöjer sig med att ett barn säger förlåt till den man sårat. Vi känner alla tre att man på detta sätt inte motverkar kränkningar utan slätar över det och visar att det räcker med att säga ordet förlåt. Vi tycker som Öhman att det viktigaste är att barnet förstår vad som händer när man kränker en kompis och att man därefter arbetar med de känslor som uppkom.

Hur man väljer att arbeta med barnen och vilken roll man tar i t.ex. en situation där barn kränker varandra tror vi bottnar i vilken barnsyn man har. Öhman (2008) påpekar hur viktigt det är som pedagog att reflektera och granska sig själva för att kunna sätta sig in i ett barnperspektiv. Som vuxen tar vi ofta saker för givet och intar en vuxenroll. Att reflektera över sin egen människosyn och vilka teorier vi som pedagoger arbetar efter är en del av arbetet att tänka över då pedagogerna på så sätt kan utveckla sig själva och deras ledarskap. Claesson (2007) beskriver ett sociokulturellt perspektiv där det sociala samspelet är det centrala och där kommunikation och deltagandet i en social praktik ses som nyckeln till kunskap och utveckling. Även Lamer (1991) menar att samspelet är viktigt för utvecklingen. Därför ser vi det som att barn som blir utstötta och mobbade inte får samma förutsättningar till utveckling som andra barn. Vidare påvisar Öhman om hur positivt det är att samtala med varandra i arbetslaget då pedagogerna kan utveckla ett lärandeklimat där deras etiska medvetenhet skapar bra relationer. Vi tror det är viktigt att man inom arbetslaget diskuterar vart man står i olika frågor. Detta för att tillsammans kunna arbeta åt samma håll, men även för att få förståelse för hur kollegorna arbetar och varför de gör som de gör. Vi tror det är viktigt att arbetslaget är samspelat för att man ska kunna göra ett bra arbete tillsammans med barnen. Williams (2006) menar att barngruppen är en viktig del i det pedagogiska arbetet då de ser och lär av varandra. De vuxna reflekterar inte över samma saker som barnen då man intar olika perspektiv. Däremot kan vi genom samspel och kommunikation mötas och förstå varandra på ett bättre sätt.

Som vi tidigare nämnt är anledningen till att barn inte talar om att de blir mobbade/kränkta ofta på grund av att de saknar tillit till vuxenvärlden. Ofta vill barnen undanhålla information till vuxna då de inte tror att vi klarar av att sätta stopp för det som händer. Detta att lägga en norm på arbetsplatsen att man inte accepterar någon form av våld och att man ger barnen signaler och är tydliga med att det är något vi sätter stopp för Lindell & Hartikainen (2001). Vi tror att det är oerhört viktigt för pedagoger i förskolan att vara nära och närvarande i barnens vardag på förskolan för att direkt kunna sätta stopp för kränkningar. Att man som pedagog blundar för kränkningar ger skenet att det är okej inför barnen. Dessutom sviker man det barn som utsatts för kränkningen och barnet kan tappa förtroendet för de vuxna. Johansson (2001) anser att barns moral tilltar ur sociala erfarenheter som de stöter ihop med och är delaktiga i. Hon menar att barns etik ökar ur relationer. Lund (2004) beskriver vänskap och dess innebörd för oss människor. Hon menar att betydelsen av att tillhöra ett sammanhang och att vi skapar vår identitet tillsammans med andra människor. Det är därför vi är beroende av varandra och vilken respons man får av sin omgivning. Johansson (1999) påvisar om makt och barn hon påstår att ”barnens relationer har hierarkiska inslag” (s. 241). Hon anser att barn är medvetna om att de i leken har olika roller och olika placeringar. Johansson menar också att barn skapar hierarkiska strukturer och använder makt både för att stödja varandra men också för att främja sig själva. Detta stödjer det vi tidigare nämnt om att vara närvarande i

barns lek så att man kan bryta de hierarkiska strukturerna barnen skapar så att det inte alltid är samma barn som hamnar i en lågstatusposition i leken. Även Löfdahl (2004) menar att barn med hög status ägnar mycket tid och kraft till att behålla den makt och den position de skaffat sig. De strävar även efter att upprätthålla den makt de har över de barnen med lägre status. Hon menar att barnen använder sig av avvisning av lekkamrater för att bistå med sin position i leken. Löfdahl beskriver också om barns insikter och förståelse. Hon menar att barn är väl medvetna om begrepp kring statusförhållanden och roller.

Fortsatt forskning

Som vi kan se på vår forskning finns det brister på samtliga förskolor i arbetet kring likabehandlingsplanen. Eftersom vår forskning har varit tidsbegränsad och begränsad till dessa tre förskolor kan slutsatserna bara vara generaliseringar. För att få ett verkligt svar på hur det ser ut bland Sveriges förskolor måste många fler förskolor eller alla undersökas. Intressanta aspekter som vi inte har kunnat se på är om det skiljer sig mellan förskolor beroende på var i landet man ser. Om det skiljer sig mellan kommuner eller om det skiljer sig mellan olika ekonomiska förutsättningar. Man kan även se hur skillnaden i kunskap och engagemang är mellan förskollärare och barnskötare. Eftersom vi inte har sett någon förskola som har haft ett stort och engagerat arbete med likabehandlingsplanen, har vi inte heller kunnat se vad som gör att en förskola har ett bra arbete. Detta är en viktig fråga för att förändring ska kunna ske och för att arbetet med likabehandlingsplanen ska utvecklas. Det finns krav på att en likabehandlingsplan ska finnas men vad är den bra för, om man inte arbetar efter den? Det är arbetet kring och med likabehandlingsplaner som behöver utvecklas har så att inget barn ska känna sig kränkt!

Referenslista

Böcker

Claesson, Silwa. (2007). *Spår av teorier i praktiken. några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter & Gilljam, Mikael (2003). *Metodpraktikan*, Nordstedts juridik, Stockholm.

Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, Daidalos, Göteborg.

Jordan, Thomas (2007). *Konsten att föra konstruktiva samtal i konflikter*. I *Att hantera och förebygga konflikter på arbetsplatsen* Stockholm: Lärarförbundet.

Johansson, Eva(2003). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Skolverket.

Johansson, Eva (2001). *Små barns etik*. Stockholm: Liber AB.

Johansson, Eva (1999). *Etik i små barns värld. Om värden och normer bland de yngsta barnen i förskolan*. Göteborg: Vasastadens bokbinderi AB.

Juul Jesper & Jensen Helle (2003). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Liber AB.

Lamer, Kari (1991). *Du får inte vara med! Att förmedla värderingar i uppfostran*. Lund: Studentlitteratur.

Lindell Björn & Hartikainen Veikko (2001) *Var går gränsen? Värdegrund i praktiken*. Uppsala fortbildning: AB förlag.

Lund, Ingrid. (2004). *Hon sitter ju bara där! Inagerande beteende hos barn och unga*. Lund: Studentlitteratur.

Löfdahl, Annica (2007). *Kamratkultur i förskolan - en lek på andra villkor*. Stockholm: Liber AB.

Sommer, Dion (2005). *Barndomspsykologi, utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Runa.

Stukat, (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Williams. P. (2006). *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Författaren och Liber AB. Stockholm.

Öhman (2008) *Hissad och dissad. Om relationsarbete inom förskolan*. Liber AB.

Öhman (110314). *Hissad och dissad*. Lerums aula. Lerum.